UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Decretum Gratiani

Gratianus <de Clusio>

Parisijs, 1542

Quinta, an ea q[ue] patit[ur] inuita pudicitia[m] perdat? No[n].

urn:nbn:de:hbz:466:1-62466

Visual Library

talis vitij,ſed quo ad ſpeciem facti.ſpeciem enim ⁊ ſimilitudinē luxurie ⁊ immunditie pretendunt ⁊ habent deſignare:vt no.ſ.ea.ca.origo.

Salomon quippe.¶ Caſus:probat Greg.ꝙ ex nimia aſſiduitate mulierum de facili quis ducitur ad idololatriam,ſalomonis exēplo: qui cum deo prius conſtruxerat templū, poſtea amore libidinis idolis tēpla conſtruxit.

a ¶ Idolis. Idolo.ſ.aſtaroth Sydoniorum,et idolo chamos Moabitarū,et idolo moloch amonitarum . poſt tamen egit penitētiam ſm quoſdā. † de pe.diſt.ij.ſi em̄. ver.Salomon.

iij.re. xj. Eccl. xlvij. ij.Paralı.ij.

† Hoc dr qꝛ an penitus ſit incertū eſt,lꝫ qdā ſcripture apocryphe hoc teſtent. ſm h.

b ¶ Liberorū. Dānate Cū vxore cōmiſſe voluptates puniēde ſunt. Et ita eſt arg.pro h.qui dicit virū mortaliter peccare cū accedit ad vxorē cauſa libidinis. Tu dic cōtra.et dānate dicit .i.puniende ꝓpter veniale.⁊ eſt ſi.iiij. diſt.deniqꝫ.vj. diſ. teſtamentum.

¶ Quare autem. Hec eſt.vj.pars q̄onis in qua dicit ꝙ filius ſequit matrē,maxime illegitim⁹.Jo.de fan.

‡ Conc. tex. i.§. ſeruiautē. aut naſcūt. cū glo. inſti. de iur.pſo.

Liberi.¶ Caſus. Primo oſtendit Iſido.qui liberi dicantur legitimi. Secūdo ꝙ proles ſemper imitat conditionē matris. Tertio addit q̄ appellentur filij naturales. Deteriorē.hoc dicit ſm ↄſuetudinē quarūdam terrarū. Vel deteriorē.i.inferiorem ⁊ debiliorem,ſcilicet matrem.

Salomon quippe immoderato vſu atqꝫ aſſiduitate mulierū ad hoc vſqꝫ ꝑductus eſt,vt tēplū idolis[a] fabricaret:⁊ q̄ prius tēplū ↄſtruxerat deo aſſiduitate libidinis ⁊ perfidie ſubtract⁹ idolis tēpla cōſtruere non timuit.

Item Hieronymus.

¶ Liberorū ꝓcreatio i matrimonio laudat,meretricia voluptas etiā in vxore dānat.

Liberorū ergo (vt diximus) in matrimonio cōceſſa ſunt opa. voluptates autē q̄ de meretricū amplexib⁹ capiunt,in vxore ſunt dānate[b].

Quare autē tales nō dicant filij,vel quē ſuorū parētum ſequant q̄ ex libero ⁊ ancilla naſcunt, Iſidorus etymologiarum lib.j.determinat.

¶ Qui ſint liberi,et quā conditionē ſequantur parentū.

Liberi[c] dicti ſunt q̄ ex libero matrimonio orti ſunt.nā filij ex libero ⁊ ex ancilla,ſeruilis ſunt ↄditionis.‡ ſemper enim q̄ naſcit, deteriorē[d] partē ſumit. Naturales autē filij dicunt ingenuarum cōcubinarū filij , quos ſola natura genuit,non honeſtas cōiugij. Hi vero qui non ſunt de legitimo cōiugio,matrē[e] potius q̄ꝫ patrem ſequuntur.

¶ Queſtio.v.

Quod autem[f] pudicitia violenter eripi non poſſit, multorū authoritatibus probatur. Eſt enim virt⁹ animi,que violentiam non ſentit. Corpori nāqꝫ vis[g] infert non animo. Unde q̄uis corpus violenter corrumpatur:ſi pudicitia mentis ſeruetur illeſa, tamen caſtitas duplicatur[h]:ſicut beata Lucia fert dixiſſe Paſchaſio. Si inuitam me feceris violari,caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. Non enim inquinatur corpus niſi de conſenſu mentis. Nam ſi in manu mea thura ponas,⁊ per manū meā ſacrificium facias:deus nō attendit,qui ⁊ deridet. De cōſenſibus enim ⁊ voluntatibus iudicat deus.

Hinc Ambro.ſcribit in lib.v. de virginibus.

¶ Melior eſt virginitas mentis q̄ꝫ carnis.

e ¶ Matrem. Quantū ad ↄditionē, ⁊ quantū ad originem.ff.ad municip.l.j.⁊ ꝙ impugnāt teſtamentum matris: vt.ff.de inoffi.teſt.ſi ſuſpecta.§.j.

Quod autem. ¶ Hec.q.diuiditur in.vij.partes. In quarum prima probatur ꝙ non perditur caſtitas anime vel corporis vbi animus non conſentit. Secunda ibi: Si Paulus. Tertia ibi:neſo. Quarta ibi: q̄uis. Quinta ibi: cū ergo. Sexta ibi: Preceptū. Septima ibi: Sed queritur. Jo.de fan.

¶ Caſus. Hic intitulatur quinta. q. qua querit an pudicitia per violentiā auferatur: Dicitur ꝙ duplex eſt pudicitia , ſcilicet corporis et animi. Pudicitia corporis,que carnis integritas dicitur,ꝑ violentiam auferatur: de qua habetur.j.ea.q.ille. Pudicitia animi , cum ſit virtus,non auffertur per vim:qꝛ animo vis non infertur : vt.j.e.q.ita ne . Probat igitur Gratia . in hoc.§. ꝙ pudicitia per violentiam non eripitur,primo cum ſit virtus animi ⁊ non corporis: et animo vis non infertur, ſed corpori. ſecundo exemplo beate Lucie.

f ¶ Quod autem. Hic intitulat quinta queſtio,an ſcilicet pudicitia per violētiam auferatur. Et dic ꝙ duplex eſt pudicitia animi et corporis. Corporis pudicitia que integritas dicitur,bene amittitur per violentiam:de qua dicitur.j.eo.ille. et.xxvij.queſt.j.nuptiarum. Pudicitia autem animi cum virtus ſit,non auffertur per vim,quia animo non infertur vis:vt.j.e.ita ne. Et not.ꝙ hec eadem virtus eſt in virginibus,in coniugatis,et in viduis : ſed in virginibus appellatur virginitas , et in coniugatis pudicitia. xxvij. queſtio.j.nuptiarum . in continentibus caſtitas. xxx. diſtinctio. hec ſcripſimus.

Pudicitia an poſſit ꝑ violentiā auferri.

Filij ſunt q̄drupliceſ.

c ¶ Liberi. Quatuor ſunt genera filiorum.naturales tantū,vt concubinarum:naturales ⁊ legitimi,vt vxoris: legitimi tantū,vt adoptiui:ſpurij ‡ vt ſacrarū virginum et conſanguinearum.j.q.v.tali.

‡ De iſtis habes.ff. de ſta. hoim.l. vulgo. et dicūt ſpurij q̄ſi de ſpuma riualiū nati.

d ¶ Deteriorē partē ſumit. Hoc verum eſt ſm legē longobardorū ⁊ theutonicorū.nam ſm legem Romanorū ſecus.C.de rei vēdi.partum.ff.de ſta.ho.lex nature.⁊ de verbo.ſig.etiam.⁊ ſufficit ſi per momentum fuit in libero ventre.ff.eo.tit.l.ſeruorum.§.ingenui. Vel dic verius deteriorem.i.debiliorem : quia femineus ſexus debilior eſt quo ad honores,tamen circa inſignia proles patrem ſequitur: vt dixi.ſ.eo.dicat.

d ¶ Deteriorē.ſ.xxviij.q.j.iudei.ↄtra.ſ.xv.q.vlt.cum multe.ↄtra.ſed hoc in ceteris generalr:ſed fallit in iſtis duob⁹ caſib⁹ iudeorū filijs ⁊ clericorum.

g ¶ Vis abſoluta,que nō poteſt animo inferri,ſꝫ cōditionalis poteſt: vt.ſ.xxiij.q.vj.vides. Vel dic non pōt inferri animo vis,verū eſt nō ↄſentiendi.

h ¶ Duplicatur. Argumen. violenter corruptam non amittere virginum premium,ſed recipere duplicatum: non tamen quo ad aureolam. conſequitur ergo maius premium,ſed non tale:quia non coronatur,nec fulgorē virginis habebit.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tolerabilius. ¶Caſus. Potior eſt integritas mentis q̃ carnis: q̃uis vtraq3 ſit bona. Prima em̃ violenter auferri non põt: ſcḋa poteſt. Nec lupanaria infamant caſtitatẽ: ſed caſtitas abolet loci infamiã. Et quod dicitur ibi proſtitui põt, per vim ſcilz adulterari non poteſt, ita q̄ ſit rea adulterij, niſi conſentiat.

n ¶ Putauerit. Arg. q̄ nõ debet dici quis perpetraſſe quod nolẽs fecit, vel paſſus fuit: vel debẽt imputari que per coactionẽ abſolutam fiunt. arg. ſ. diſ.l. pbr̃os. xv. q. vj. ca.j. arg. contra. xxxj. q. ij. lotharius.

Propoſito. ¶Caſus. Sicut virgo que ꝓpoſuit ſe leccatori ſuo ſupponere, mente eſt corrupta, ſed integra corpore: ſic q̃ inuita patitur violentiam hoſtis, eſt integra mente: ⁊ ſi corpore corrumpatur. quod ꝓbat exemplo Lucretie.

Tolerabilius[a] eſt mentem virginẽ q̃ carnem hr̃e: vtrũq3 bonum, ſi liceat[b]: ſi nõ liceat, ſaltem nõ homini[c] caſti ſ3 deo[d] ſimus. Virgo em̃ proſtitui[e] põt: adulterari[f] non põt. Ubicũq3 virgo dei eſt, tẽplũ dei eſt. nec lupanaria[g] ifamãt caſtitatẽ: ſed caſtitas etiã loci abolet infamiam. Item.

¶ Mẽte incorrupta, caro nõ corrumpitur.

Re vera non poteſt caro[h] corrumpi, niſi mẽs fuerit ante corrupta. Itẽ Augu. de ciui. dei. lib. ij.

¶ Aliena libido neminẽ polluit.

Ita ne aliquẽ polluat[i] aliena libido, metuiẽ? Non polluet ſi aliena erit. Si autem polluet, nõ erit aliena. Sed cũ pudicitia ſit virt⁹ animi, comitẽq3[k] habeat fortitudinẽ: potius quelibet mala tolerare decernat q̃ malo cõſentire[l]. Nullus autem magnanimus et pudicus in poteſtate[m] habet quid de ſua carne fiat: ſed tantum quid annuat mẽte vel renuat. Quis tãdem ſana ſcz mente putauerit[n] ſe ꝑdere pudicitiã, ſi forte vi apprehenſa vel oppreſſa ſua carne exerceatur et expleatur libido non ſua? Idem. ¶ De eodem.

Propoſito animi ꝑmanẽte, per qḋ etiam corpus ſctificari[o] meruit: ipſi corpori nõ aufert[p] ſctitatẽ[q] violẽtia libidinis aliene, quã ſeruat ꝑſeuerãtia ſue cõtinentie. An vero ſi aliqua femia mẽte corrupta, violatoq3 propoſito qḋ deo vouerat, pergat[r] vitiãda ad ſuũ deceptorẽ: adhuc eam pergẽtẽ ſanctã vel corpore dicimus, ea ſctitate animi ꝑ quã corpus ſanctificaẽ amiſſa atq3 deſtructa? Abſit hic error: et hinc potius admoneamur ita amitti corporis ſctitatẽ etiam intacto corpore. Idem. Lucretiã matronã nobilẽ veterẽq3 Romanã pudicitie magnis efferũt laudibus: cuius corpore cũ violentus Tarquinij regis fili⁹ libidinoſe potit⁹ eſſet illa ſcelus ĩprobiſſimi iuuenis marito Collatino et ꝓpĩquo[ſ]

Locus nõ ſctifi cat homi nẽ.

a ¶ Tolerabili⁹. id eſt ſanctius.

b ¶ Si liceat. Id eſt ſi poteſt.

c ¶ Non homini. In corpore.

d ¶ Sed deo. In mente.

e ¶ Uirgo em̃ ꝓſtitui. i. in corpore per vim corrũpi.

f ¶ Adulterari. Quia adulterium tãtum dolo cõmittiẽ: vt. xxxiiij. qõ. ij. in lectũ. ⁊. ff. de adulte. l. penul.

g ¶ Nec lupanaria. homo em̃ ſanctificat locũ, nõ locus hominẽ: vt. xl. diſt. nõ loca, ⁊ cap. multi. tamen ex loco q̃n̄q3 ꝑſumitur contra aliquem: vt xviij. qõe. ij. definimus. ⁊ etiã pro aliquo: vt. lvj. diſ. c. j. ipſe ergo locus per ſe non eſt infamis nec etiã domus lupanarĩ eſt ifamis: vt. ff. de peti. here. ancillarũ. vitari tñ debet turpis locus vt. lxxxj. di. in oib⁹. et iudex ipſum vitare debet: vt. ff. de arbi. ſi cum dies. §. ſi arbiter.

o ¶ Sanctificari. in futuro cum ſua ſtola induetur.

p ¶ Non aufert. Et ita habet corp⁹ virtutem. Sed cõtra. j. eo. de pudicitia. quia virt⁹ tantum in animo eſt. ſ3 ideo dicitur corpus habere, q: futurũ eſt habere, ꝓculdubio poſt reſurrectionem.

q ¶ Sanctitatẽ. Hec tamen q̃ mente corrupta ẽ, poſt penitẽtiam põt ordiari: quia quo ad legez promotionis ꝟgo eſt. j. e. finge.

r ¶ Pergat. No. q̄ ſola itineris arreptio facit aliquam corruptã: ſicut itineris arreptio habetur pro appellatione. extra de appel. meminim⁹. ſic qui pergit de vna militia ad aliam, iure ſecunde militie cenſetur. ff. de bo. poſſ. ex teſtamento militis. l. j.

Appellat q̃ ad ſuperiorez iter arripit.

Pudicitia an poſſit ꝑ violentiã auferri.

h Re vera. ¶ Caro. i. ei⁹ corruptio ad reatũ imputari nõ debet vel ad damnationẽ eternã: vel corruptionis nõ debet rea effici. obeſt tñ quo ad aureolam: et quia non conſecrabitur inter virgines: vt. j. e. ille.

Itane. ¶Caſus. Cum pudicitia ſit virtus animi, inuito auferri nõ poteſt. Unde cum comitẽ habeat fortitudinẽ, etiam pro morte non debet malo conſentire. Nullus enim in ſua poteſtate h3 quid de carne ſua fiat: ſed in mente põt pudicitiam quis ſeruare. Metuitur. interrogatiue. quaſi non debet metui.

i ¶ Polluat. et polluet per conſenſum. de peni. diſtin. v. ca. fina.

k ¶ Comitẽq3. nam qui h3 vnã virtutẽ, habet omnes.

l ¶ Cõſentire. ſi. xxxj. queſt. ij. lotharius. nõ enim pretextu paupertatis ⁊c. ff. de ritu nuptia. palam. §. non eſt ignoſcendum.

m ¶ In poteſtate. Nam dicit lex qua cura vel diligentia conſequi poſſumus ne quis nobis iniuriam vel damnum det: vt. ff. ꝯmo. ad eos. ⁊. ff. de admi. re. ad ciui. pertĩ. l. ij. §. ſi eo. et dicit lex q̄ cuſtodia paru3 põt aduerſus vim. ff. de act. emp. ⁊ ven. ſi ea res.

¶ Lucretiam. ¶Caſus. Cum Romani obſiderent Ardeam, orta eſt contentio inter Collatinũ ⁊ Tarquinium filium Tarquinij regis de caſtitate ſuarum vxoꝝ. Tũc Tarquini⁹ fecit fieri literas falſas ex parte collatini ad vxorem eius: in quibus cõtinebatur. Hunc recipe tanq̃3 meipſum. et eas ſigillare fecit ſigillo Collatini. et cũ eis ſero venit ad domum Lucretie. que viſis literis honeſte ſuſcepit eum. Tarquinius autem in nocte acceſſit ad lectum eius cum quodam Mauro: et dixit q̄ niſi permitteret eum facere quod vellet, interficeret illu3 ⁊ Maurum: et diceret ſe deprehendiſſe illum cũ illa. Tunc illa timẽs tantam infamiam, cum valde caſta haberetur, ſuppoſuit ſe illi. Ille autem mane reuertens ad caſtra, publice de hoc facto ſe cepit iactare. Illa vero abſcondito cultello in manica venit ad caſtra ⁊ in publico manifeſtauit ſeriem facti: et cepit multum hortari ad vindictam maritum et Brutum auunculum ſuum: et extracto cultello ſeipſam interfecit: ꝓ quo Tarquinius rex et filius eius expulſi ſunt de ciuitate.

ſ ¶ Propinquo, id eſt auunculo.

Bruto viris clariſſimis et for‑
tiſſimis īdicauit: eoſq̄ʒ ad vin‑
dictā cōſtrinxit. Deide fedi in
ſe cōmiſſi ſceleris egra atq̄ʒ im
patiēs, ſe peremit. Quid dici‑
mus? adultera [a] hec an caſta
dicēda eſt? Quis in hac cōtro
uerſia iudex laborabit? Egre‑
gie q̄dē ex hoc ⁊ veraciter de‑
clamans ait: Mirabile dictu,
duo fuerūt, et adulteriū vnus
commiſit [b]. ſplēdidiſſime atq̄ʒ
veriſſime. intuēs eñ in duorū
corpoꝝ cōmixtiōe vni⁹ inq̄na
tiſſimā cupiditatē, vni⁹ caſtiſ‑
ſimā voluntatē: ⁊ nō qd̄ cōiū‑
ctione corpoꝝ, ſed qd̄ aīoꝝ di‑
uerſitate ageretur attēdens:
duo inq̄t fuerūt: ⁊ vnus adul‑
terium commiſit. Idem.

Non fidelib⁹ chrī tedio
ſit vr̄a vita: ſʒ ludibrio
ſit hoſtib⁹ caſtitas vr̄a habēs
verā magnāq̄ʒ cōſolationē, ſi
continentiā retinetis, nō con‑
ſenſiſſe pctīs eoꝝ. Idem in li
bro de duab⁹ animabus. Non
niſi voluntate peccatur.

Idem in libro .j. de libero ar‑
bitrio. De eodem.

De pudicitia q̄s dubita
uit [c] q̄n ea ſit in animo
ɔſtituta: q̄nquidē virtus eſt [d]?
vnde a violēto ſtupratore nec
ipſa eripi pōt [e]. Item Hieroñ.
ſup epl̄am ad Ro. lib. j. Non
pōt fieri vt niſi q̄s mechet̄ pri⁹
in corde, mechari poſſit in cor‑
pore. Idem ſup Luc. in lib. ij.
Finge ſi q̄s in aliq̄ pſecutio‑
ne aliquā virginē pſtitutā co‑
gnouerit: apd̄ euāgeliū, q: vo
lūtate nō peccauit, ꝟgo ſuſci‑
pit: in lege q̄ſi corrupta repu‑
diat̄. Idem in lib. hebraicarū
q̄ōnū. Corpus mulieris non
vis maculat, ſed volūtas. Itē
Aug. in li. de ſctā virginitate.
Sicut nemo impudice vtitur
corpore: niſi ſpū prius ɔcepta
nequitia: ita nemo pudicitiam
ſeruat in corpore niſi ſpiritui
prius inſita caſtitate.
Idem Uictoriano.

In corpore pudicitia vio‑
lari non poteſt ſi mens inuio‑
lata ſeruetur.

Ad deū ingemiſcētibus
oīno ſuis aderit, q̄ ſuis
adeſſe conſueuit: ⁊ aut nihil in
earū caſtiſſimis mēbris libidi‑
ne hoſtili ꝑpetrare ꝑmittit [f]:
aut ſi ꝑmittit, cū earū animus
nulla cōſenſionis turpitudine
cōmaculat̄, etiā carnē ſuā de‑
fendit [g] a crimine: ⁊ q̄cq̄d in ea
nec cōmiſit nec permiſit libido
patiētꝭ, ſoli⁹ erit culpa faciētꝭ:
oīſq̄ʒ illa violētia nō pro corru
ptiōis turpitudie, ſʒ ꝑ paſſio‑
nis vulnere deputabit̄. tm̄ eñ
valet in mēte integritas caſti‑
tatꝭ, vt illa īuiolata nec in cor‑
pore poſſit pudicitia violari cu
ius mēbra potuerūt ſeparari.
Item Iſidor⁹ in ſyno. lib. ij.

Caro non peccat ſi a conta
gione fuerit anima munda.

Non pōt corpus corrū
pi, niſi prius corrupt⁹
fuerit animus. munda nāq̄ʒ a
contagione anima, caro non
peccat [h]. Item Auguſtinus
Honorato epiſcopo.

Nō corrumpitur pudicitia
carnis ſi mente ſeruatur.

Magis timeamus ne
ſenſu interiore corru‑

a Adultera. Uidet̄ q̄ Aug. male induxit exemplum Lucretie: nam in veritate ſm̄ canones adulteriū cōmiſit: ſiue directa ſiue indirecta fuerit volūtas: licet ſm̄ leges nō cōmittatur niſi dolo. ff. de adul. l. pe. ſed Aug. induxit exēplū hoc quaſi a minori. q. d. ex quo ea que conditionalr̄ fuit coacta, excuſat̄ ſm̄ legem ab adulterio multo magis ea q̄ abſolute ſm̄ canones. j. q. j. cōſtat. l. diſt. preſbyteros.

Lucretia adulteriū ɔmiſit.

b Uni⁹ cōmiſit. Immo et ipſa, niſi abſolute fuerit coacta. arg. ſ. ea. ita ne. ſʒ hoc ideo d̄t, q: nō tenet̄ hoc caſu ad penā legis: q: ſine dolo adulteriū nō cōmittitur. ff. de adul. l. penul. al's potius debuit mori q̄ʒ ɔſentire. j. e. §. cum ergo. Uides ergo q̄ adulterium pōt eſſe ex parte vni⁹ tm̄. ſilr̄ ſimonia pōt eſſe ex parte vni⁹ tm̄ ⁊ nō alterius: ſicut in Giezi ⁊ Naaman: vt. j. q̄ōe. j. qui ſtudet. et q. iij. queſitū. et ſilr̄ ſocietas: vt. ff. pro ſocio. l. actione. §. diximus. ⁊ ſpōſalia ex̄ d̄ deſpō. impu. de illis. ⁊ mr̄imoniū: vt ex̄ de eo qui duxit in ma. quā pol. ꝑ adulte. c. j. ⁊ ſ. e. q. ij. aliquando.

Unde expone qd̄ dicit adulterium. i. reatum adulterij.

Adulteriū ⁊ ſimonia pn̄t eſſe ex parte vni⁹.

Non fidelib⁹. Caſus. In hoc ca. ⁊ in oīb⁹ ſequētibus ꝓbat̄ q̄ caſtitas animi non amittit̄ licet corp⁹ per violētiā corrūpatur: cuʒ nullum pctm̄ cōmittat̄ niſi volūtate eorū ſciłʒ hoſtium.

c De pudicitia q̄s dubitauit. Collige de mō ꝓbationis oēm virtutē eſſe in aīo.

d Uirt⁹ eſt. Eſt autē virt⁹ habitus mentis bene cōſtitute ⁊c. vt de pe. diſt. iij. ille rex tantus. ob hoc etiā virtutes velamenta aīe dicunt̄. de peni. diſt. ij. c. ſapiens.

Uirtutꝭ definitio.

e Eripi poteſt. Quid ſi culpa ſua in hanc violentiam incidiſſet: puta denunciauit ei maritus vt fugeret, ne vi hoſtium opprimeretur, illa aūt fugere noluit: ⁊ ſi ſic oppreſſa eſt: an dimitti poſſit a viro? Sic videtur: q: quicquid ex culpa ſua ⁊c. xv. q. j. ſi quis inſaniens. l. diſtin. ſtudeat. preſumit̄ enim ſe rapine obtuliſſe. xxij. q. iiij. diſplicet. ff. qd̄ me. cā. ſi mulier. Arg. cōtra ex̄ de ſpon. veniēs. xxvij. q. ij. deſpōſatas. ff. de regu. iu. nullū crimē. xv. q. vj. c. j. nec imputādum eſt ei q̄ credula nō fuit. ff. qd̄ cum fal. tuto. l. ij. et l. diſti. ſi q̄s prepoſtera. Item et ſi peccauerit non credēdo viro ſuo, non tamē quātū adulteriū meretur. xv. q̄ōe. j. inebriarunt. Io. Quid iuris ſit de hoc, in q̄ōnibus plene notaui. B.

Ad deum. Caſus. Dicitur in hoc cap. q̄ deus inuocātibus eum conſueuit adeſſe: qui non ꝑmittit aliquā mulierē violari: aut ſi permittit, non tñ ſinit eam culpa aliqua maculari ſi nō conſentit. tātū eñ valet integritas mentis vt ⁊ ſi corp⁹ corrumpat̄, tamen in ea dicit̄ pudicitia ſeruata. Nec commiſit, ꝑ conſenſum volēdo. vel nec cōmiſit, id eſt appetijt: nec permiſit reſiſtendo.

f Permittit. Sic nō ꝑmiſit Abimelech. ſ. xxj. q̄ōne. nemo.

g Defendit. i. nō imputat̄ ad crimen corruptio carnis. xv. q. j. c. j.

Non poteſt.

h Nō peccat. nā tunc hō peccat cū mēs per delectationem ſubiugat̄. d̄ pe. di. ij. hoc ſciēdū. ⁊ eſt ar. xxij. q. v. ſi q̄s coact⁹. ɔ. Sed ibi de cōditionali coactione: hic de abſoluta.

Magis timeamus. Caſus. Magis timendum eſt ne amittamus caſtitatē animi q̄ʒ corporis. Nā pudicitia mentis nō amittit̄ violentia corporali: q̄ etiā dicit̄ in carne ſeruari niſi voluntate conſentiat.

S Icut enim peccatū. ¶ Caſus. Dicitur hic ꝙ ſicuti nō niſi volūtate peccaṫ, ita quis nō niſi ſponte mereṫur. Nā multi corpore caſti ſunt, ⁊ tamē adulteriū cōmittunt qḋ probatur authoritate dn̄i. Frequenter enim accidit vt ſola voluntate quis peccet, ſed tunc glorioſum eſt ſi tētationi ſponte reſiſtit.

e ¶ Aculeos. Id eſt motus primos: de quibus timebat cadere in ſecundos, ⁊ qui ſurgunt in nobis ⁊ ſine nobis. de pe.diſt.ij.inter hec ſciendum.

f ¶ Aliā.i.ſenſualitatē ſiue concupiſcentiam: que dicitur lex: quia ligat ⁊ trahit ad peccatum. vnde dicit alibi. Ago qḋ nolo. — Sēſualitas eſt lex.

Verſ⁹. a ¶ Sicut enim. Sola volūtaṫ formā moueret op⁹. x.q.ij.hoc ius.

b ¶ Volūtate. directa vel indirecta, ne ſit ꝯtra.ḡ.diſt.l. ſi q̄s volūtate.

c ¶ Debilitati. ſenio, vel ſectiōe, vel naturali frigiditate. hoc dicit litera, q: volūtaria continētia eſt bona, non neceſſaria. xxxiij.q.v.q̄ ſitit.in fi. — Cōtinē ꝗ eſt ſimplex.

S I Paulus. ¶ Hec eſt ſecūda pars q̄ōnis i qua dḋ ꝙ null⁹ debet ſuperbire de caſtitate, q: cito perditur et reparatur difficile vel nunq̄. Io.de fan.

Mat. v.d. ¶ Caſ⁹. Hic inuehit Hierony. cōtra Euſtochiū que de ſua virginitate ſe nimiū extollebat. et probat ꝙ inde ſe iactare non debet, tū quia cadere poteſt, tum quia ſola virginitas carnis nō ſaluat. Et ꝙ cadere poſſit, probat exemplo Pauli: q̄ q̄uis caſtus eſſet, tamen tentabaṫ et cadere timebat. et hoc in prima parte. In ſecūda parte terret eā per impoſſibilitatē reſtitutionis poſt lapſum. In tertia parte idē oſtendit authoritate dn̄i, ⁊ authoritate Eſaie ad literā loquentis de babylonijs: quod myſtice referri poteſt ad animam fidelem que cecidit per peccatum. Secunda pars incipit ibi: Caue queſo. Tertia pars ibi: Timeamus illam. Et ſcias ꝙ eodem modo ponunt hunc caſum H. et B. eo excepto ꝙ H. addit ibi authoritatem et videre poteris ſi verum vobis dico. Litere autem expoſitio in apparatu plene notatur, et ideo expoſitioni ſuperſedeo. — Loquitur de cōtinē tia corporis. — Actu. ix.c. — Scilꝫ ſpā pred icādi.

d ¶ Vas.i.elect⁹ ad predicādū, ⁊ dicif vas, q: plenior fuit alijs: vt.xxiij.q.vij.ca.j.

pto pereat caſtitas fidei: q̄ꝫ ne femine conſtuprentur violēter in carne: q: violentia non violatur pudicitia ſi mente ſeruatur: qm̄ nec quis in carne violatur quando voluntas patientis turpiter carne non vtitur ſed ſine conſenſione toleratur quod alius operatur. Item Ioan.chryſo.ſuper Mat.

¶ Nec peccatū nec iuſtitia ex opere ſine volūtate perficiṫ.

S Icut enim [a] peccatum opus ſine volūtate non facit: ita ⁊ iuſtitia ex opere non conſummatur niſi ⁊ voluntas affuerit. multi em̄ corpore q̄dem caſtitati ſtudent, adulterium tamen voluntate [b] committunt: cum dn̄s dicat: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eā, iam mechatus eſt eā in corde ſuo: ergo voluntas ſine opere peccat frequenter. Illa ergo eſt glorioſa† cōtinētia, non quam tranſgredi non poteſt neceſſitas debilitati[c] corporis, ſed quam complectitur voluntas ſancti propoſiti.

Item Hiero. in epiſtola ad Euſtochium.

¶ Virginitas carnis non ſeruatur mente corrupta.

S I Paul⁹ apoſtol⁹ vas[d] electionis et preparat⁹ in euāgeliū Chriſti, ob carnis aculeos[e] et incentiua vitiorum reprimit corpus ſuum, ⁊ ſeruituti ſubijcit: ne alijs predicās, ipſe reprobus inueniatur, ⁊ tamen vidit aliā [f] legē in mēbris ſuis repugnantem legi mētis ſue, ⁊ captiuātem ſe in legem [g] peccati: ſi poſt nuditatem, ieiunia, famem, carceres, flagella, ſupplicia, in ſemet [h] reuerſ⁹ exclamat. Infelix ego homo, q̄s me liberabit de corpore mortis huius? tu te[i] putas [k] ſecurā eſſe debere? ¶ Caue queſo nequādo dicat ⁊ de te de⁹. Virgo iſrael cecidit, et non eſt qui ſuſcitet eam. Audēter dicam: cum oīa poſſit deus, ſuſcitare [l] virginē non poteſt poſt ruinā. Valet quidem liberare de pena, ſed nō valet coronare corruptam. ¶ Timeamus illam prophetiam ne in nobis etiam compleatur: Et virgines bone deficiēt. Obſerua quid dicat, ⁊ virgines bone: quia ſunt et virgines male [m]. Qui viderit (inquit) mulierem ad concupiſcendū eam: iam mechatus eſt eā in corde ſuo. Perit ergo etiā mēte virginitas. Iſte ſunt virgines male: virgines carne nō ſpiritu. virgines ſtulte, que oleum [n] non habētes excludūtur a ſponſo. Si autem et ille que virgines ſunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non ſoluantur: quid fiet illis que proſtituerunt mēbra chriſti, ⁊ mutauerunt tēplū ſancti ſpūs in lupanar. Illico audiēt prophetā dicentē: Deſcende [o]

g ¶ In legem peccati.i.in peccatum, q: ligat hominē.

h ¶ In ſemet reuerſus .i. propriā fragilitatem conſiderans. — Rom. vij.d.

i ¶ Tu te. Arg. qḋ non licet maiori nec minori: vt viij.q̄ō.j.ſi ergo.et xj.q.j.magnum.et quod negatur maioribus multo potius minoribus. C. de reuo.do.his ſolis.in fi. ⁊ qḋ maioribus dignitatibus non eſt conceſſum, hoc ſibi nō audeāt vēdicare minores: vt.C.de decu.l.vlt. lib.x. — Minores non pn̄t qḋ maioribus eſt denegatum. — amos v.a.

k ¶ Putas. Arg. ꝙ Paulus fuit virgo, cum ſit comparatio inter eum et Euſtochiuꝫ, q̄ fuit virgo. — amos viij.d.

l ¶ Suſcitare. idē dicit lex ꝙ virginitas reſtitui non poteſt. C. de ra.virg. in prin. Sed nonne exoculato poteſt reſtituere viſum? q̄re ergo non virginitatem? Quidā ſic intelligūt.i. ꝙ de⁹ nō poteſt facere quin fuerit corrupta, q: factū nō poteſt nō eſſe factuꝫ: vt.ff.de cap. in bello.§.facte. ſꝫ ſm̄ hoc idem eſſet i ceco. Reſpō. qḋ hic dicitur, non refertur ad carnis corrupte reſtaurationē, ſed ad virginalis palme retributionē, ⁊ dic non poteſt.i.non ꝯgruit ei⁹ potētie vt aureola coronet corruptos. hoc em̄ eſſet ꝯtra iuſtitiā, ⁊ ideo illud non poteſt: vt ar. de pe.diſt.ij.§.charitas. — Virginitatē de⁹ reſtituere non poteſt. — Mat. xxv.a. — Eſaie xlvij.a.

m ¶ Male, Arg.ff.de dolo.l.j.§.ij.nā ideo dixit pretor dolus malus, quia eſt ⁊ bonus.

n ¶ Que oleum.i.pinguedinem bonorum operum. vel id eſt pietatem. xlv.diſt.diſciplina.

o ¶ Deſcende. Verba ſunt Eſaie predicētis ad literam futurā babyloniorū captiuitatē per Dariū ⁊ Cyrū regē medorū et perſarū: et exequiṫ ſm̄ hoc propheta ad literā — Babylonij p̄ q̄nos reges fuerūt i captiuitate.

quaſdam miſerias quas paupercule mulieres ſolēt ſuſtinere.et verba imperatiua reſoluenda ſunt in verba futuri temporis.
¶ Deſcende.i.deſcendes.
a ¶ Sede.i.ſedebis.qđ ideo dixit propheta propter nimiā futurorū certitudinē. Et eſt arg. ꝙ verbū preſentis tēporis ponit̃ ꝑ verbo futuri.ſic exponit̃ traditur.id eſt traditurus eſt.ff.de pub.l.j.ꝛ eſt ar.ff.de verb.ſig.verbis. ſicut econtrario verbum futuri loco preſentis:vt.ſ.xxj.di.in nouo.l.diſtin.pōderet.ꝛ exponit̃ a Hiero.hec litera moraliter circa fidelem animā q̄ ꝑuaricata eſt per peccatū.ꝛ hoc duobus modis:vel inuitando ad penitētiam,et tunc ꝓprie tenent̃ verba.Deſcēde.i.humilia te per penitētiā. Sede in terra.i.in cinere ꝛ cilicio.
b ¶ Uirgo.i.ſterilis. Uel virgo pri⁹ filia babylonis.i.filia confuſionis,q2 mēs tota facta confuſa eſt.de pe.diſ.iij.§.item ait.

Uerbū vij⁹ tēporꝫ ſepe pro alio ponitur.

ſede[a] in terra virgo[b] babylonis filia,ſede in terra.non eſt filie chaldeorū[c] thronus[d].non vocaberis vltra mollis[e] ꝛ delicata.accipe molā[f],et mole farinā[g],diſcooperi[h] velamē tuū, denuda[i] crura tua:tranſi flumina[k],reuelabitur ignominia tua,apparebūt opprobria[l] tua, et hoc poſt thalamū[m] filij dei, poſt oſcula fratruelis et ſponſi.illa de qua quondam ſermo propheticus concinebat: Aſtitit regina[n] a dextris tuis in veſtitu deaurato[o] circūdata varietate:nudabitur[p],ꝛ poſteriora[q] dorſi eius ponentur[r] in facie.eius.ſedebit ad aquas[s] ſolitudinis,ꝛ poſito[t] vaſe[v] diuaricabit[x] pedes ſuos omni trāſeūti[y],ꝛ vſq3 ad verticē polluetur.rectius enim fuerat hominum ſubiſſe coniugium,ꝛ ambulaſſe per plana,q̄ ad altiora[z] tendentem in profundum inferni cadere. Non fiat obſecro ciuitas[a] meretrix filia ſion: ne poſt trinitatis hoſpitiū ibi demones[b] ſaltēt,ꝛ ſirenes[c] nidificent ꝛ hericij[d].

Itē Aug.de chriſtiana fide.

¶ Corpore intacto caſtitas nonnunq3 amittitur.

Nec ſolo affectu ꝛ tactu, ſed aſpectu quoq3 appetitur ꝛ appetit concupiſcentia feminarum:nec dicat̃ vos animos habere pudicos,ſi habeat̃ oculos īpudicos[e]:q2 impudic⁹ oculus impudici cordis eſt nūci⁹:ꝛ cū ſe ſibi inuicē etiā tacēte[f] lingua ꝯſpectu mutuo corda nūciāt īpudica,ꝛ ſcḋm cōcupiſcētiā carnis alterutro delectant̃ ardore:etiā intact̃ ab immūda violatione corporib⁹ fugit caſtitas ipſa de morib⁹.

Item Gregorius.

¶ Adulteriū perpetrat̃ cū innupta turpiter ꝯcupiſcitur.

¶ Et dic chaldeorum.i.demonū.q.d.ſimul non pōt q̄s eſſe fili⁹ dei ꝛ diaboli,nec ſimul habere virtutes ꝛ vitia.ſ.e.q.j.cū renūciatur.ꝛ loq̄tur ꝑ ſilitudinē quia chaldei ꝛc.

c ¶ Chaldeorū. Chaldei grece feroces intelliguntur. valde enim feroces ſunt q̄ ꝓprias voluntates ſequētes non morib⁹ ſuis parcere ſciūt.Et eſt Chaldea regio,Babylonia ciuitas eſt in ea ſita.
d ¶ Thron⁹.i.dignitas regalis aufert̃ ei.Uel thron⁹.i.remuneratio eterne vite.
e ¶ Non vocaberis vltra mollis et delicata.id eſt amodo non viues in delicijs quo ad virtutes,ſupple niſi penitueris.
f ¶ Accipe molam.timoris per contritionem.
g ¶ Mole farinam.examina peccata tua et malas cogitationes.
g ¶ Mole farinā.vel ꝑ paupertate,vel aliter.
h ¶ Diſcooperi.i.ꝯfitere peccata tua.
i ¶ Denuda.per confeſſionem.
k ¶ Tranſi flumina.i.deſere caduca ꝛ fluētia.ſupple,ꝙ niſi hoc feceris,reuelabitur ꝛc.
l ¶ Opprobria.in die iudicij.de pe.diſt.j.§.nō ita. Exponitur etiā myſtice hec litera,ita ꝙ improperet vitium fideli anime,ꝛ tunc reſoluuntur verba in preteritā tēp⁹: deſcēde.i.deſcēdiſti ab altitudine virtutum ad vitia.ſede in terra.i.ſediſti terrenis infecta,virgo vt prius. Accipe molā.i.accepiſti mundanarū rerū circuitū. Mole.i.moluiſti.i.diſſipaſti cogitationes tuas eas effectui mācipando.Diſcooperi.i.diſcooperuiſti hypocriſim tuā.amodo enim apparet qualis pri⁹ extiteris.diſcooperuiſti te virtutib⁹. Nā virtutes velamina ſunt anime.de pe.di.ij.ſapiēs.Denuda crura tua.i.per ꝯfeſſionē denudaſti actiones tuas. Tranſi flumina.i.tranſiſti per temporalia eis inherendo,ꝛ idcirco reuelabitur ꝛc.
m ¶ Hoc poſt thalamū. Hec litera vult ꝙ precedēs moraliter intelligat̃.ꝛ eſt ſenſus.i.poſtq̄ receſſiſti a ſponſo tuo ꝛ fratruele.i.chriſto.chriſt⁹ eñ ꝛ eccl'ia ſunt fratrueles,q2 de iacob chriſt⁹,de eſau eccl'ia.i.de gētibus ꝓceſſit.xxxv.q.vlt.§.ſtrō.et hec ſunt verba Hiero.
n ¶ Regina.i.q̄libet ſancta v̄go.vel ſancta eccleſia.
o ¶ Deaurato.charitate ꝛ caſtitate.de peni.diſti.ij.principium.
p ¶ Nudabit̃.veſte virtutū ꝛ bonorum operum. iij.ps.
q ¶ Et poſteriora.i.pctā q̄ habuit quaſi poſt dorſum relicta,cum ante ſe debuerit ea hr̄e.
r ¶ Ponent̃.in futuro ſeculo.
ſ ¶ Ad aquas.i.inter hereticos.
t ¶ Et poſito.Id eſt depoſito.
v ¶ Uaſe.ſcilicet cordis.
x ¶ Diuaricabit.Id eſt diuidet ꝛ cōmittet varios ſuos affectus.
y ¶ Omi trāſeūti.i.demonibus.vel.i.oib⁹ opera ſua,q2 ibi oia omnibus aperta erunt.
y ¶ Tranſeūti.diabolo.Tranſiens dicit̃ diabolus,q2 dicunt anime ipſi diabolo:Incurua te,vt tranſeam⁹ ſuper te,ꝛ ibi.Exinanite vſq3 ad fundamentum in ea,de peni.diſt.iij.in ſalicibus. Diabolus dr̄ trāſiēs.
z ¶ q̄ ad altiora. Ar.ꝙ meli⁹ eſt nō incipere q̄ ab incepto deſiſtere.meli⁹ eſt eñ non vouere q̄ a voto cadere, xij.q.j.certe.xxvij.q.j.nuptiarum.
a ¶ Ciuitas.Id eſt anima que agit bene,de peni.diſt.iiij.in domo.
b ¶ Demones.i.praue cogitationes.
c ¶ Sirenes.i.delectationes,que emergebāt.
d ¶ Hericij.i.errores vel ſolicitudines mundane,que pungunt.Joan.
Nec ſolo affectu. ¶ Hec eſt.iij.pars.q.in qua ꝓbat ꝙ ex ſola volūtate fugit caſtitas.ꝛ hoc ꝓbat ꝑ duo ca.Jo.de fan.ꝛ iſtud ca.eſt de regula beati Aug.Archi.
¶ Caſus. Dicitur hic ꝙ trib⁹ modis peccet homo in mulierem,ſcꝫ tangendo,deſiderando,ꝛ videndo:ſed non quodlibet videre eſt peccatū,ſed videre ad cōcupiſcendum,ꝛ cauſa delectationis.ꝛ hoc videre ꝓhibet̃ in ſeq.ca.De moribus.i.de actibus.
e ¶ Impudicos.hoc perpēdit̃ ſi ſunt vagi:vt.ſ.di.xxiij.hic igit̃.vnde illḋ: Auerte oculos tuos ꝛc.
f ¶ Tacēte lingua.Arg.ꝙ operib⁹ loq̄mur ſicut ꝛ verbis:vt.xliij.di.ſit rector.ꝛ.xj.q.iij.exiſtimāt.ex̄ de ap.dilecti,ꝛ ex̄ de ſpon,cū apud.ſic,ff,de leg.iij.nutu.

Qui viderit mulierez ad cõcupiſcendũ[a] eã, iam mechatus[b] eſt eã in corde ſuo. Mr em̃ greco vocabulo adulter mechus dicit̃: cũ non aliena cõiunx, ſz mulier videri ꝓhibetur: apte veritas oſtendit q: etiã ſolo viſu cum turpiter vel innupta concupiſcit̃, adulteriũ[c] ꝑpetrat̃. Qđ tamẽ plerũqꝫ ex loco vel ex ordine[d] concupiſcẽtium diſcernit̃: q: ſicut hunc in ſacro ordine ſtudioſa[e] cõcupiſcentia, ſic illũ adulterij inq̃nat culpa: in pſonis tñ non diſſimilibus idem luxurie diſtinguit̃[f] reat⁹. Quãuis aũt violenter oppreſſe pudicitiam non amiſerint: incõtaminatis tñ ſe nõ audeant exequare virginibus. Unde Leo papa.

Que opprimũtur, incontaminatis virginibus ſe comparare non audeant.

Ille aũt famule dei que integritatẽ pudoris oppreſſione barbarica perdiderunt, laudabiliores erũt in humilitate ac verecundia ſi ſe incõtaminatis[g] nõ audeãt comparare[h] virginibus[i]. Qꝛuis em̃ om̃e pctm̃ ex volũtate naſcat̃, et potuerit corruptiõe carnis mens inuita nõ pollui: minus tamen hoc illis oberit, ſi quod potuerũt aio non amittere, ſe doleãt[k] vel corpore[l] ꝑdidiſſe. Cũ ergo hec q̃ violẽtiã paſſa eſt, pudicitiã amiſiſſe probari non põt: nullo modo cõuincit̃ fornicationis vel adulterij crimen incurriſſe. Ut em̃ ait Auguſt. in lib. de bono coniugali. Adulteriũ cõmittit̃ cũ vel ꝓprie libidinis inſtinctu[m] vel aliene[n] cõſenſu cũ altero vel altera ꝯtra pactũ ꝯiugale cõcũbit̃: atqꝫ ita frãgit̃ fides[o], que in rebus corporeis ꝛ abiectis[p] magnũ animi bonũ eſt: ꝛ ideo ei ſalutez quoqꝫ corpalẽ[q] qua etiã vita cõtinetur, certum eſt debere poſtponi.

Itẽ Iſidorus ſup exodum.

Mechat̃ q̃ alicui preter matrimonij fedus miſcetur.

Non mechaberis: id eſt ne q̃ſqꝫ preter mr̃imonij federa alijs feminis admiſceat̃ ad explẽdam[r] libidinem nam adulteriũ facit qui p̃ter ſuã[s] ad alterã accedit. † Item Aug. de adulterinis ꝯiugijs.

Qui vinẽte vxore ſua alterã cogñcit, adulteriũ cõmittit.

Puto chriſtianum nemi nẽ reluctari illũ adulterum eſſe q̃ vel diu languente[t], re: ſcz ne cũ altero vel cũ altera coeat. xxvij. q. ij. omne.

Qui viderit mulierẽ. ¶ Caſus. Greg. hic primo poſuit verba dñi: ſcz qui viderit mulierem ad cõcupiſcendũ eã, iam mechatus eſt eã in corde ſuo. Scdo oſtẽdit quare dixerit mulierẽ, ꝛ non vxorem alienã: ꝛ quare viderit, ꝛ non tetigerit: ꝛ quare mechatus, ꝛ nõ adulteratus. Et ad ꝓbãdũ id qđ dt in. §. in ducit. c. ſeq.

a ¶ Ad concupiſcendũ. hoc ſcz aio ꝛ dat operã quam ſt. đ pe. di. j. ſi cui.

b ¶ Iam mechatus eſt eã. hoc verum eſt in cõiugata: nã cũ ſoluta nõ cõmittit̃. Sed nunquid imponemus iſti tantam pniam ac ſi factũ interueniſſet? Sic, ſed nõ tam grauem.

c ¶ Adulterium. Id eſt fornicatio.

d ¶ Uel ex ordie. Nota ſm varietatẽ loci vel ordinis aliquẽ plus minus ve peccare, arg. di ſtin. xl. homo xpianus. xxiij. qõe. viij. occidit. §. xvij. qõe iiij. quiſquis. ff. de penis. aut facta. §. locus. xxv. q. j. nulli. §. xxxj. q. j. de his qui frequẽter vxores. de peni. diſtin. j. aut facta.

e ¶ Studioſa. nõ videtur hoc verũ ꝙ tantũ peccet clericus ſtudioſa concupiſcentia q̃tum laic⁹ ipſo facto. videtur enim ꝙ magis peccet clericus ſtudioſa concupiſcentia: nã tantum peccat quilibet ſtudioſa voluntate committẽdo adulteriũ q̃tũ ipſo facto. j. de peni. diſt. j. ſi cui. ꝛ ita vel equaliter peccat clericus vel magis ꝓpter gradũ altiorẽ † q̃ꝫ laicus. Qđ ergo hic dicitur, referas ad eccleſie opinionẽ, nõ ad veri eſſentiam. Sic ergo ſm canones ꝯmittitur adulterium ſolo aio: ſimiliter periuriũ: vt. xxij. q. v. qui peierare. idem in furto ꝛ alijs criminibus: vt de pe. diſ. j. ca. ſi ꝓpterea. xiiij. q. v. ſi quid. ſed ſm leges ſolo animo non cõmittitur furtum: vt. ff. de ac. poſ. poſſidere. §. ſi rem. nec adulterium. ff. de adul. l. penul.

f ¶ Diſtinguitur. per contemptum.

¶ Quãuis. Hec eſt. iiij. pars. q. in qua dicitur ꝙ ſi femina inuita perdidit virginitatem: non tamen debet ſe adequare incontaminatis virginibus. Jo. de fan.

Ille autem famule. ¶ Caſus. Si que virgines inuite fuerint violate, laudabiliores erunt ſi ſe corpore integris virginib⁹ non audeãt cõparare: q: etſi integrã mentem habeant, cum non fiat peccatum niſi voluntate dolere tamen debent de iactura corporali.

g ¶ Incontaminatis. ſcilz mente et corpore, exemplum xxvij. q. ij. §. cum ergo. ibi vouerat.

h ¶ Cõparare. Ex toto, vt velint conſecrari inter virgines. arg. diſt. xxvj. acuti⁹. §. e. q. c. finge. vel vt habeant aureolã. xxvij. q. j. nuptiarum.

i ¶ Virginib⁹. C. de nupt. iperialis. ver. nam omnis.

k ¶ Doleãt. quia forte ꝓpter pctm̃ precedens hoc eis accidit. arg. xxij. q. ij. ſi q̃libet. al'as q̃re dolebũt, cum nõ peccauerint?

l ¶ Uel corpe. ſcz per pctm̃ originale quod eſt in eis, ꝓpter quod poſſunt corrumpi.

¶ Cũ ergo. ¶ Caſus. Cõcludit Gratian⁹ ex prealiegatis ꝙ hec de q̃ mẽtio fit in themate, non amiſit pudicitiam animi: et ideo adulteriũ vel fornicationem nõ cõmiſit. quod ꝓbat authoritate Auguſtini ꝛ Hieronymi. Ei id eſt fidei.

m ¶ Inſtinctu. vt cũ appetit et inſtigat aliquez ad coitum. Deut. v. b. Mat. v. d.

n ¶ Uel aliene. vt cũ appetit̃ ꝛ cõſentit aliene libidini. De hoc not. §. e. q. ij. quicquid. † Adde ꝙ vxorat⁹ nõ ꝯmittit adulteriũ cuz ſoluta. concor. tex. i. l. j in gloſ. violato ꝛ ibi cy. C. de adul.

o ¶ Fides. coniugalis: quã alt̃ cõiugũ alteri dꝫ ſeruare: ſcz ne cũ altero vel cũ altera coeat. xxvij. q. ij. omne.

p ¶ Et abiectis. Id eſt in quantũcunqꝫ vilibus valet fides coniugalis.

q ¶ Corporalẽ. Argu. pro leproſis: vt extra de coniugio lepro. qm̃. q: potius periculum corporis q̃ꝫ anime incurrendũ eſt. xxx. q. j. §. j. cum alterũ euitari nõ põt. arg. xj. q. iij. non ſolum. §. cum ergo. xxij. q. v. c. j.

r Non mechaberis. ¶ Explendã. nec etiam ob aliã cauſam.

ſ ¶ Qui preter ſuam. Et ita ille tantum cõmittit adulterium qui habet vxorem: vel q̃ eſt cõiugata. q̃ñqꝫ tamẽ large ſumitur adulterium. §. e. q. iiij. nemo.

t Puto. ¶ Languẽte. j. e. q. vij. qđ ꝓpoſuiſti. cõtra. Sol. illud a falſarijs dictũ: iſtud autẽticum eſſe videtur. Uel illud de deſpõſata tantũ: iſtud de cognita. Uel illud reprobatũ eſt: hoc diuina authoritate † firmatum. Uel verius dic ꝙ illud de arcta loquitur.

† Qua dr ꝙ nemo excepta cauſa fornicatiõie. rc. §. e. q. j. dixit.

a ¶ Abſente.xxxiiij.q.j.cū per bellicā.contra.ſed ibi de illo qui neſcit viuere: hic de illo qui certe ſcitur viuere.
¶ Cum ergo nihil.§. hec eſt quinta pars queſtionis in qua dicitur ꝙ poſtq̄ ſemel placuit quis, eo viuēte alter ſuperduci non poteſt. Joan.de fan.

hug.dicit ꝙ debet maritum ſequi mulier, et pro h.eſt arg.xiij.q.ij.vnaqueq;.⁊ eſt e.qū. Qḋ autē dr eſt eo.c.j. ꝙ nō cogit ſequi: pōt intelligi in eo caſu qḋ reliquus hoc non petit.nā ſi peteret, bene tenet ſequi: vt eſt eo.ti.qū. Uel dic ꝙ illud nō tenet qḋ ibi dr: qꝛ eſt cōtra preceptum domini.

¶ Caſus. Infert Grat. ex ſupradictis ꝙ hec mulier de qua dicit in themate non eſt fornicata, nec debet dimitti. Et ꝙ dimitti non debet, ꝓbat authoritate dñi et authoritate apoſtoli. ⁊ ad hoc inducit ſequentia ca.
v.ps.

H Orrendus. ¶ Caſus. In hoc ca.reprehēdit Ambro. mulieres que viros ſuos mutabant frequenter cū eis diſplicebāt. vnde oſtēdit ꝙ virum ſemel dilectū amplius dimittere nō poteſt cū ſemel ſibi placuit. nam ⁊ hoc facit equus de ſuo cōpari. Nō eſt ergo mutand⁹ vir nec alius ſuperducendus.
Mar. x.a. Geñ. ij.d.

b ¶ Semel. Ar. ꝙ ſufficit ſemel cō ſentire: vt.s.diſti. iiij.in iſtis. et.viij. q.ij.dilectiſſimi. et arg.ff.de mu.⁊ hono.vt gradatim.§.j. ar.cōtra.s.xij.q.j. certe.arg.C.de repud.here.l.vlti.C. de nō nu.pecu.generaliter.ff.de negoc.geſt.pōponi⁹. argu.s.iij.q.iij.§. ſpatium.s.diſtinc. lxxij.placuit.
j.Cor. vij.b.

c ¶ Putat.Arg. ff.ad legem aquil. proinde.arg.ff.de edil.edic.cum eiuſdem.⁊.l.plerūq;.

d ¶ Muta. Ironia eſt.
Al's horrid⁹

vel diu abſente[a], vel continenter viuere cupiente vxore ſua alteri commixtus eſt femine.

C um ergo nihil horū in iſta deprehēdat fuiſſe: qꝛ nec proprie libidinis iſtinctu, nec aliene ꝯſenſu, nec viro ſuo lāguēte vel abſente, vel ꝯtinēter viuere cupiente adheſit alij: ſed violēter aliena libidine oppreſſa vim pertulit: apparet ꝙ nec adultera, nec fornicaria dici pōt. vnde nec aliqua occaſiōe valet dimitti. Cū enim iudei quererēt a chriſto vtrū liceret hoi vxorē ſuā dimittere quacūq; ex cā, rñdit eis: Nūqd legiſtis qꝛ qui fecit eos, ab initio maſculum ⁊ feminam creauit eos q̊s ğ deus cōiunxit, homo nō ſeparet. Deide ſmonē ſuū ita cōcluſit, vt diceret neminē poſſe dimittere vxorē ſuā, excepta cā fornicationis. Hinc apſus ait in epſa ad Corinth. His qui matrimonio cōiuncti ſunt, precipio non ego ſed dñs vxorē a viro nō diſcedere. Uñ datur intelligi ꝙ qualeſcunq; fuerint vir ⁊ vxor: ex quo coniugali affectu ſibi adheſerint vlterius abinuicem diſcedere non valent. Unde Ambroſi⁹ in hexaemeron.titu.diei quarti ſcribit.

¶ Qualiſcunq; ſit vir: ex quo ſemel placuit, non eſt dimittendus.

H Orrēdus[*] et incultus eſt vir qui ſemel[b] placuit: nunquid vir alius eligendus eſt? cōparem ſuū equus diligit: ⁊ ſi mutet alius, trahere iugū neſcit cōpar alterius: et ſe nō totum putat[c]: tu cōiugalem tuum repudias, et ſepe putas mutādum? muta[d]: et ſi vno defecerit die, ſuperduc riualem[e]: et ſtatim incognita[f] cauſa quaſi cognitam pudoris exequaris iniuriam.

I tem Auguſtinus.

¶ Silr de vxore intelligat.

S I vxorē q̄s habeat ſterilē, ſiue corpore deformem, ſiue debilem mēbris, vel cecam, vel claudā, vel ſurdā: vł ſi q̄d aliud ſiue morbis ſiue laboribus doloribuſq; confectam: ⁊ quicquid (excepta fornicationis cauſa) cogitari poteſt vehemēter horribile[g]: pro ſocietate fideq; ſuſtineat.

I tem Hierony.ad Oceanū de morte Fabiole.

¶ Nō licet viro vxorē dimittere niſi cauſa fornicationis.

P Recepit dñs vxorē nō debere dimitti, excepta cā fornicationis: ⁊ ſi dimiſſa fuerit, manere innuptā. q̄cq̄d viris ꝑcipit: hoc ꝯſequēter redundat[h] ad feminas. Neq; enī adultera vxor dimittenda eſt, ⁊ vir mechus retinēd⁹ eſt.

I tem. De eodem.

A Pud nos qḋ nō licz feminis, eque nō licet viris: ⁊ eadē[i] ſeruitus pari[k] conditione[l] cenſetur. I tem ex

domini. Sed pone ꝙ vir vult retinere apud ſe vxorem leproſam, nunquid pōt? Videt ꝙ ſic: qꝛ vxor tenet virū ſequi, ſed nō econuerſo: vt.xiij.q.ij. vnaqueq;. Econtra videt: quia vicini non tenent patiē eſſe iter eos: qꝛ de iure debet remoueri ab alijs: vt s.diſtinct.vj.teſtamētum.⁊.xxxiij.q.ij.hoc ipſum. et eſt de eccle.edi.cap.ij. et etiā de cōſuetudine: vt eſt eo.qū. Ego credo ꝙ alter reliquū debeat taliter ſequi, vt quādoq; veniat ad ipſum: ⁊ ꝯſcito ſoluerit debitū recedat arg.liiij.diſt.ſi ſeruus.in fi.ſed ſponſa de futuro etiā ꝓpter alias deformitates non tenet ſequi ſponſum: vt eſt de iureiur.quēadmodum.

h ¶ Recepit. ¶ Redundat. Nam vbi par eſt ratio, par deb; eſſe iudicium.[†] ff. ad legem aquil.illud.et.j.qōne proxi.nihil.
[†] Arg. ad hoc j.c.pr. xxj.diſ. ſi ſenior. s.e.q.j. ſi quis vxori. ⁊ qōe.iij. merentem. fin.

i ¶ Apud nos. ¶ Eadem. Id eſt eiuſdem generis. nam in veritate due ſunt ſeruitutes: vt extra de conuer.coniug.quidam.
p.et fa. cit ad hoc qḋ le.eno. xxxj.di. ſi laic⁹. et extra de poſt. tranſlato.

k ¶ Pari. Argu. de quibus par ratio attēditur, ſimile debet eſſe iudicium.j.ea.q.vij.apoſtolus.

l ¶ Conditione. Quo ad debitum reddendum, et fidem ſeruādam: non autem in alijs vt potes ponere per exempla.ff.de his qui notan.infa.vxores.xxxiij.q.v.manifeſtum.et cap.noluit.⁊ ca.hec imago.xxxiij.q.j.ſi quis acceperit. nam in voto abſtinentie vir eſt maior: ſimiliter in accuſatione ſecundum leges: ſed ſm canones non ad imparia iudicant: vt.s.ea.q.j.ſi quis. ⁊ vir poteſt ſtatim cōtrahere poſt mortem vxoris; ſed mulier nō poteſt
Vir et mulier non debent iudicari ad imparia.

e ¶ Riualem. Riuales proprie dicuntur qui per eundem riuum aquam ducunt: vt.ff.de aqua quotidia.⁊ eſtiua.l.j. Similiter hi exquiſita ſimilitudine riuales dicuntur qui cum eadem muliere habent conſuetudinem cum qua accedūt quaſi ad eundem riuum.
Riuales qui dicunt.

f ¶ Incognita. An ſit iuſta vel non: id eſt non probata cauſa ⁊c̄.

g ¶ Si vxorem. ¶ Horribile. Arg. pro leproſis ꝙ non debent dimitti: vt eſt de cōiu.lepro.ca.ij. vnde et
Maritū leproſum an teneat mulier ſequi.

ſtatim poſt mortem viri ſm̄ leges.C.de ſecun.nup.l.j.

P Receptum.¶ Hec eſt.vj.pars.q.in qua punit qui vxore dimiſſa adheret concubine. Jo.de fan.

¶ Caſus. Statutum fuit in hoc cap. vt vir nō dimittat vxorem ſuam niſi cauſa fornicationis.qḋ ſi fecerit,⁊ admonitus ſe nō correxerit,communione priuetur:et ſue dignitatis cingulo ſpoliet̃.et qḋ dicit̃ teſtimonium.i.famam.vel teſtimonium.i.inter alios generoſos ⁊ nobiles nō poteſt ferre teſtimonium.

a ¶ Dignitatis. Arg.ꝙ ſi aliq̇s cōtēnit excōicationē ꝙ iudex ſecularis vel dn̄s illi⁹ poteſt eū priuare feudo ſuo. Item argu.ꝙ ſi vnus ep̄s ꝓpter excōicationem alicui aufert prebendā:ſil'r ⁊ alius epiſcop⁹ pōt ei auferre id quod ab ipſo hʒ: † vt.vij.qō.j.ſi q̇s pbr̃.⁊.xj.q.iij.ſi quis a ꝓprio. Itē arg.ꝙ quicq̇d prelatus vel ali⁹ fecit tp̄e excōicationis, nō valet: vt.vij.q.j fact⁹.et.xxv.q.j.omne.⁊ de cōſe.diſtin.j. hic ergo.xij.q.ij.alienationes. Item eſt argu.hic ꝙ poſtq̄ quis penituit de crimine, ꝙ poſſit recipi in teſtem: lʒ manifeſtū fuerit eius crimē.qḋ verū eſt in ciuili:ſecus i criminali:vt.vj.q.j.qui crimen.et.c.illi qui.et iiij.q.j.c.j.et.iij.q.iiij.beatus. H.tamen ſubaudit hic maxime.Joā.Hoc hodie expreſſum eſt extra de teſti.teſtimonium. ‡ B.

b ¶ Quandiu.§.vj.q.j.illi.

c ¶ Cogitauerit.Arg.cōtra ex̃ de diuor.ca.j.C.de repu.l.j.ſed illud non tenet.

¶ Sed queritur.¶ Hec eſt.vij.pars.q.in qua queritur (vt hic dicit)quare dimittūt hoīes vxores propter adulterium,⁊ mulieres non viros? Et reſpondetur ꝙ mulieres probare non poſſunt.Jo.de fan.

¶ Caſus. Querit Gratia.hic incidenter quare viri non cohabitent vxoribus adulteris ſicut econuerſo.ſed quare hoc contingat,in ſeq.ca.dicitur.

d ¶ Communicātes.i.ſimile adulterium perpetrātes ſicut et mulieres.

e ¶ Non conueniant.Ut poſſint accuſari de adulterio ſicut vxores.

C Hriſtiana.¶ Caſus.Probatur i hoc ca.ꝙ vxor poteſt eque accuſare virū ſuū ſicut ecōuerſo: † ſʒ nō ſolet hoc ita frequēter accidere,triplici de cauſa:ſcilicet pro verecūdia: itē pro timore:item q̄ vir cauti⁹ peccat, nec ſic de facili deprehenditur.

f ¶ Apud ſacerdotes. Arg.adulteros tm̄ ab eccl'ia iudicandos.xxxiij.q.ij.ſcl'ares.j.xxxv q.j.multorum.

g ¶ Detegatur. Hic manifeſte habes ꝙ vxor pōt accuſare virū de adulterio:lʒ ſecus videatur ſm̄ legem. De hoc not.§.e.q.j.§.hoc in mulieribus.

h ¶ Uindicte.q.d.nō deficit ius,ſʒ probatio: vt.ff.de teſtamen.tut.duo ſunt Titij.

i ¶ Conquieſcit, quo ad eccleſiam. Eccleſia em̄ nō iudicat de occultis.xxxij.diſtin.erubeſcant. potius enim opinionem ſequimur q̄ veritatem ar.iij.q.vij.§.tria.

E Cce.¶ Caſ⁹. Hic ꝓponit̃ vj.q.qua queritur an adult̃ poſſit adulteraʒ dimittere? Et dicēdum eſt ꝙ nō: vt probat̃ in ſequētibus. Dicitur ergo i hoc.§.ꝙ adulter non pōt vxorem adulteram dimittere: cuʒ ſit eodē crimine infect⁹: ⁊ hoc ꝓbat̃ duab⁹ auctibus dn̄i. Joan. viij.a.

k ¶ Sed ponatur. Hec.q.nihil habet queſtionis quin alter poſſit reliquū repellere per exceptioneʒ: vt.j.e.c.j. ex̃ de diuor.ſignificaſti.denunciare tamen pōt vir adulter crimen vxoris adultere: et maxime ſcd̄m opi. H. Aliter em̄ nō poſſet ei conſuli,cum accuſare nō poſſit. quod non concedo ꝙ aliquis criminoſus poſſit denunciare crimen alterius,niſi peniteat de crimine. Sunt autem.vij. caſus in quibus maritus repellitur ab accuſatiōe adulterij. Unus eſt ſi ipſe fuerit fornicatus: vt hic.cap.j. Secundus ſi vxor vi fuerit oppreſſa: vt.§.queſt.v.ita ne. Tertius ſi credebat maritū mortuū: vt.xxxiij.q.ij.cum per bellicam. Quartus ſi alter ſub ſpecie mariti cognouit eam: vt.xxxiij.q.ij.in lectū. Quintus ſi dedit ei occa-

Maritus ab accuſatiōe adulterij repellit̃ i caſib⁹ ſeptē.

concilio Toletano.xij.

¶ Cōmunione priuetur qui extra cām fornicationis vxorem ſuam dimittit.

P Receptū dn̄i eſt vt excepta cā fornicationis vxor a viro dimitti nō debeat, et ideo q̄cūq̄ extra culpā criminis ſupradicti vxorē ſuam q̄cūq̄ occaſione reliquerit: q̄ quos de⁹ cōiūxit,ille ſeparare diſpoſuit: tandiu ab eccl'iaſtica cōione priuat⁹,⁊ a cetu oīm xp̄ianoꝝ maneat alien⁹ q̄diu ſocietatē relicte coniugis amplectatur ſynceriter ⁊ foueat. Itaq̄ q̇ iam admoniti a ſacerdote ſemel ⁊ bis ⁊ ter vt corrigant̃, ad ſue cōiugis noluerit redire cōſortiū: ipſi ſe ſuis meritis et a palatine dignitatis[a] officio ſeparabunt: ⁊ inſup generoſe dignitatis teſtimoniuʒ quādiu[b] in culpa fuerint amiſſuri ſunt: q̄ carnem ſuam diſſidij iugulo tradiderunt.

N icolaus papa ad conſulta Bulgaroꝝ. ¶ De eodem.

Q Uicq̄d mulier cōtra te cogitauerit[c],vel ſi te accuſauerit: non eſt (excepta cauſa fornicationis) reijciēda, vel odio prorſus habenda. S ed querit̃ cū ſit par vtriuſq̄ conditio: cur cōicantes[d] viri cum adulteris vxorib⁹ nō ꝯueniāt[e] cum ecōtra vxores in cōſortio adulteroꝝ viroꝝ manere videantur? D e his ita ſcribit Innocentius papa.

¶ In vtroq̄ ſexu adulteriuʒ pari ratione punitur.

C Hriſtiana religio adulteriū in vtroq̄ ſexu pari rōne cōdēnat: ſʒ viros ſuos mulieres non facile de adulterio accuſant,et non habent latentia pctā vindictā. ‡ viri aūt liberi⁹ vxores adulteras apud ſacerdotes[f] deferre ꝯſueuerūt et iō mulierib⁹ ꝓdito crimine eaꝝ cōio denegat̃: viroꝝ autē latēte cōmiſſo,non facile q̇ſq̄ ex ſuſpiciōib⁹ abſtinet: q̇ vtiq̄ ſubmouebit̃ ſi ei⁹ flagitiū detegatur[g].cuʒ em̄ par cauſa ſit, interdum ꝓbatione ceſſante vindicte[h] ratio conquieſcit[i].

¶ Queſtio.vj.

E Cce ꝙ iſta dimitti non valet,cū a fornicatione innocēs inueniat̃. Sed ponat̃[k] ꝙ ipſa ſit adultera: queritur ſi adulter poſſit dimittere eā cauſa fornicationis? nō enim videt̃ ꝙ pari crimine infectus aliuʒ de eodem punire poſſit. Unde cum iudei adulteram accuſarent, equitatis ſententiā a dn̄o acceperūt. Quicūq̄ veſtrū ſine peccato

† Adde gloſ.et Car.flo.i ca.tue.de ꝓcura. Cy.et doc.i.l.j.C.de adul.

‡ Cōc.l.cū fratrem.et ibi bal.C.ḋ his quib.vt indig.